

پروفیسور شرعی جوزجانی

بخش دوم مقاله

گزارش از کانگرس علمی بین المللی در موضوع «میراث فرهنگی اوزبیکستان – وسیله ملاقات باهمی خلقها و دولتها»

قسمت دوم

طوریکه در قسمت اول این گزارش معلومات دادیم، به روزهای 15 و 16 ماه می سال جاری کانگرس علمی وسیع بین المللی در موضوع «میراث فرهنگی اوزبیکستان – وسیله ملاقات باهمی خلقها و دولتها» در شهرهای تاشکینت و سمرقند دایر گردیده بود.

در کانگرس 370 نفر دانشمند و متخصص از 40 کشور جهان از جمله آذربایجان، انگلستان، آلمان، هالند، قازاغستان، کانادا، روسیه، پولند، امریکا، ترکیه، فرانسه، چیک، سویدن، قیرغیزستان، جاپان اشتراک کرده بودند. در میان آنها 5 اکادمیسین، 35 نفر دوکتور علوم و 14 نفر پروفیسور وجود داشتند. من به صفت رئیس نمایندگی «فوند اجتماعی بین المللی بابر» در ستوکهولم (سویدن) به کانگرس دعوت شده بودم.

پس از صرف غذای مکلف چاشت در رستوران زیبای «ملا دوست» و ختم جلسات کنفرانس در تالار بزرگ زرافشان، مهمانان از موزیم دولتی تیموریان در خیابان امیر تیمور بازدید به عمل آوردند و از آنجا رهسپار باغچه زیبای هتل مجلل «سیتی پلاس» گردیدند. نوازندگان با نواختن کرنا و سرنا و طبل مطابق تعامل اوزبیکان از مهمانان پذیرایی به عمل آوردند.

صحن وسیع باغچه سیتی پلاس که به اسلوبی نهایت زیبا و دلپذیر آرایش یافته بود، با چراغهای رنگارنگ در اطراف فواره های جاری و غرفه های مجلل ولایت های 12 گانه اوزبیکستان توجه مهمانان را به خود جلب میکرد.

مهمانان در غرفه های مخصوص هر ولایت با تقدیم انواع غذاها، میوه های فصلی و انواع حلویات و با اجرای رقص و سرود توسط هنرمندان ولایت پذیرایی می شدند و برخی هماهنگ با رقاصه ها به رقص و پایکوبی می پرداختند و از اغذیه مختلف ملی هر ولایت می چشیدند. متصدیان هر غرفه با تقدیم هدایای مخصوص خود مقدم مهمانان را گرامی میداشتند. صعود فواره ها در پرتو چراغهای رنگین، رقص و خرام هنرپیشگان زیبا در هر طرف و فضای مملو از نشاط و سرور، باغچه را به بهشت روی زمین شبیه ساخته بود.

در عین زمان غرفه ها برای انجام مسابقه پخت پلاودرمیان ولایتها سازماندهی شده بود. پس از ارزیابی، غرفه ولایت جیزرخ مقام اول را احراز کرد.

آن شب، طی برنامه خاصی بنام «بهار ژورنالیستان» از آنان قدردانی به عمل آمد، پروفیسور اکمل سعیدوف بایبانیه ای عالمانه در مورد نقش ژورنالیستها در جهان کنونی و اوزبیکستان مراسم را افتتاح کرد و بعداً ژورنالیست فردوس عبدالخالقوف مؤلف و رهبر پروژه ضمن صحبت به مهمانان خیر مقدم گفت و جوایز تعیین شده را به ژورنالیست های پیشقدم و مبتکر تقدیم داشت. به تعقیب آن هنرمندان شایسته و رقاصه های زیبا کنسرت بسیار دلنشین اجرا کردند.

غذای شب خیلی مکلف و عالی بود، مراسم تا نیمه های شب ادامه داشت.

پایان قسمت دوم

پذیرایی از مهمانان

با پروفیسور اکمل سعیدوف، سراینده مشهور زلیخا بایخانوا، ب.ب. فدريکو مؤسس انجمن هنر و تاريخ تیموریان و سر دبیر مجله تیموریان در پاریس و یک دانشمند اروپایی.

انعکاس نور چراغها در آب شفاف برکه های فواره

خوانندگان فولکلور

پذیرایی از مهمانان

برنامه بهار ژورنالیستان

قسمت سوم

ادامه کنفرانس علمی در شهر سمرقند

فردای آروز اشتراک کنندگان کانگرس علمی بین المللی به ساعت 8 صبح به شهر تاریخی سمرقند پایتخت تیموریان انتقال داده شدند. طیاره چارتر شده ابراس در ساعت 8.30 به میدان هوایی بین المللی سمرقند مواصلت کرد و مهمانان مطابق عنعنه اوزبیکان با نواختن کرنا و سرنا مورد استقبال قرار گرفتند.

کانگرس بین المللی که به رهبری علمی و گرداندگی پروفیسور اکمل سعیدوف آغاز گردیده بود، همچنان به کار خود ادامه داد. وظیفه گرداندگی کنفرانس را در سمرقند طراح این پروژه تاریخی ژورنالیست معروف اوزبیکستان فردوس عبدالخالقوف برعهده داشت.

اشتراک کنندگان کنفرانس از میدان هوایی توسط بسهای مجهز به میدان بزرگ «ریگستان» انتقال داداده شدند. در سمت غربی این میدان وسیع تاریخی که از قدیم شهرت دارد، مدرسه شکوهمند پادشاه دانشمند و دانش پرور میرزا اولوغ بیک قرار دارد که در زمان حیات او حیثیت یک اکادمی علوم را داشت و در آن علاوه بر علوم دینی، حکمت، فلسفه، منطق، ریاضیات و نجوم تدریس میشد و دانشمندان بنامی چون قاضیزاده رومی، کاشی، علی قوشچی و... خود الوغ بیک در آن وظیفه تدریس را برعهده داشتند. مدرسه با رصدخانه اولوغ بیک توأمیت داشت و محصلان ریاضیات و نجوم در آن کارهای عملی و تطبیقات انجام میدادند.

در سمت شرقی میدان روبروی مدرسه اولوغ بیک مدرسه بزرگ شیردار و در سمت شمالی آن مدرسه زیبای طلا کاری قرار دارد که هر دو این مدرسه عظیم در قرن 17 میلادی توسط سر افسر دولت اشترخانین «یلنگتوش بی بهادر» حاکم سمرقند اعمار گردیده است. در دو طرف پیشتاق بلند شیردار تصویر شیر و خورشید سمبول دولتهای پیشین تورکی کشیده شده است.

مدرسه طلا کاری باتزیینات دیوارها، سقف و یک گنبد بزرگ خود شهرت جهانی دارد. به خاطر دارم در سال 1979 که افتخار ملاقات با رهبر فقید اوزبیکستان شرف رشیدوف را داشتیم هنگامی که به دیدن مدرسه های میدان ریگستان رفتیم، یک مهندس و نقاش لنینگرادی در هوای سرد با دریچه های باز مصروف ترمیم و احیای نقوش شگفت انگیز این گنبد بود.

از و پرسیدم چرادر هوای گرم کار نمیکنید؟ گفت که هوای گرم بر رنگهای طلایی تاثیر منفی می گذارد. او افزود که پنج سال است من و همکارانم مصروف ترمیم مدرسه، به خصوص این گنبد میباشیم و تا کنون در حدود پنج کیلو طلای ناب مصرف کرده ایم. پرسیدم علت این همه مصرف گزاف و کار دشوار چیست؟ جواب داد که در تمام اروپا مثل این یک گنبد نفیس وجود ندارد و از همین سبب سیاحان اروپایی به دیدن آن علاقه فراوان نشان میدهند. او خوش بود که تا آخر سال کار ترمیم را به پایان میرساند.

مدرسه بزرگ اولوغ بیک که توسط میرزا اولوغ بیک نواسه دانشمند امیر تیمور کورگان در دو منزل ساخته شده بود، در دو طرف خود دارای دو برج بلند، پیشتاقی شکوهمند و صحنی فراخ سنگفرش بوده، از حجره های زیاد در دو منزل ترکیب یافته که حجره های منزل اول برای تدریس و حجره های منزل دوم برای استراحت دانش آموزان تخصیص داده شده بود و حیثیت لیلیه را داشت.

برگزار کنندگان کانگرس در صحن مدرسه بازار جالبی به شیوه قرن 15 تشکیل داده بودند که در آن انواع مختلف امتعه همان عصر توسط فروشندگان عرضه میشد و برای مهمانان خیلی جالب و دیدنی بود. همچنان در نمایش مختصر تیاترال، میرزا اولوغ بیک با شاگردان و همکاران خود در محضر تماشاچیان حاضر میشد و صحبت میکرد.

در ختم نمایش اشتراک کنندگان کانگرس بر اساس موضوعات درسه سکشن (بخش) منقسم شده سخنرانیهای خود را در سالون بزرگ و دو سالون کوچک در دو طرف آن ادامه دادند.

سکشن اول که به سخنرانیها و مناظره ها پیرامون صنایع دستی اوزبیکستان، مکتبها و انواع مختلف آن اختصاص داشت توسط فردوس عبدالخالقوف افتتاح گردید و در آن دانشمندان روسیه، کاتادا، ایالات متحده امریکا و اوزبیکستان سخنرانی کردند. در آغاز کار بر طبق برنامه البومهایی که به گلدوزی و قالینبافی در ادوار گذشته اختصاص داده شده بود به حاضرین معرفی گردید.

موضوع سکشن دوم «راه بزرگ ابریشم، رشته ارتباطی شرق و غرب» بود که در رابطه به آن دانشمندان فرانسه، اوزبیکستان، آذربایجان، قازاغستان و ترکیه و فرانسه بیانیه های خود را ایراد کردند.

سکشن سوم به هنر کتابت در ماوراء النهر اختصاص داشت که در آن علمای روسیه، ترکیه، جاپان، آلمان، اتریش، هند و دیگران سخنرانی داشتند.

مقاله دانشمند جاپانی در باره نسخه خطی بابرنامه با ارائه میناتورها خیلی جالب بود.

از این سالونهای زیبا که بعد از استقلال با وسایل تخیلی مدرن مجهز گردیده است، در زمان اولوغ بیک به صفت اطاقهای بزرگ درسی و مجالس علمی وسیع استفاده میشده است. بیانیه ها عموماً به زبانهای انگلیسی و روسی ایراد می شد. مقالات اوزبیکی در یک اتاق دیگر خوانده شد.

پس از ختم سخنرانیها، مهمانان از مدرسه های طلاکاری و شیردار بازدید به عمل آورده، با ساختمان های شکوهمند هردو مدرسه و نقوش سحر انگیز گنبد طلاکاری آشنا شدند.

به مهمانان در باره فستیوال جهانی «ترانه های شرق» که هر دو سال بعد با اشتراک گروه های هنری بنام و خوانندگان مشهور شرق و غرب در همین میدان ریگستان دایر میشود، معلومات داده شد. سپس مهمانان توسط بسه های راحت و مجهز برای دیدن کارگاه دستی کاغذ سازی رهسپار سمت جنوبی شهر سمرقند گردیدند.

در کارگاه کاغذ سازی سمرقند:

در قریه زیبای کانگل رئیس وکارمندان کارخانه از مهمانان به نحو جالبی استقبال به عمل آوردند. چند گروه از دختران هنرمند با دسته های گل خوش آمدید گفتند و رقص و کنسرت اجرا کردند. من به خواهش برخی از دوستان با هنرمندان عکس یادگاری گرفتم.

درین کارگاه کاغذ با دست به اسلوب قدیم از شیره درخت توت ساخته میشود. کارگران، غالباً دختران جوان پوست شاخه های نازک درخت توت را که چند روز دربین آب گذاشته شده و نرم گردیده است با کاردهای کوچک نازک از شاخه ها جدا میکنند. پوستهای جداشده رامدتی در آب میجوشانند و میگذارند تا سرد شود. آنگاه آب جوش داده را که ذرات پوست درخت توت را با خود گرفته است از تفاله ها تصفیه میکنند و تخته چارکنج حاشیه دار را در بین آب میگذارند تا ذرات موجود در آب بر روی آن جمع شود. سپس بر روی آن تخته ای سخت می گذارند و بر میدارند و فشار میدهند و میگذارند تا خشک شود. چون تخته را بر میدارند، یک ورق کاغذ ازین عملیه بدست می آید. ورق کاغذ بدست آمده توسط وسایل دستی مخصوص پالش داده میشود تا صیقل و جلا پیدا کند. به این ترتیب کاغذ سمرقند که روزی شهرت جهانی داشت به دست می آید.

کاغذ سمرقند به رنگهای مختلف تولید میشود. خصوصیت آن اینست که مقاومت زیاد دارد، بعد از نوشتن میتوان آنرا پاک کرد و بر آن مطالب دیگر نوشت. از کاغذ سمرقند انواع مختلف لباس دوخته میشود که خیلی مقاوم میباشد و ما نمونه های این لباسها را دیدیم.

مهمانان از تمام شعبات کارگاه کاغذ سازی بازدید به عمل آورده، از کارکنان در باره جزئیات کار شان معلومات بدست آوردند.

پلاو اوزبیکی سمرقند و دیگر غذاهای روی میز خیلی متنوع و لذیذ تهیه شده بود. نشستن در سایه کپه های سرپوشیده، در کنار آب شفاف جوی «سیاب» که روی آن یک چرخ ارت سوار بود و حرکت قازهای سفید بر روی آب لذت و کیفیت خاصی داشت.

سپس مهمانان به شهر سمرقند آمدند و دریک هتل از ساعت 4 تا ساعت 7 به استراحت پرداختند.

من و یک عالم جاپانی بنام دوکتور گین ایچی تسوگی پروفیسور اونیویرستی هنر و موزیک توکیو که یک مقدار زبان روسی را میدانست در یک اتاق برابر شدیم. او مقاله جامعی با عنوان «برگشت بابرنامه» در باره میناتورهای یک نسخه خطی بابر نامه که در جاپان نگهداری میشود نوشته بود و با تصاویر مربوطه در کنفرانس قرائت کرد.

دعوت در باغ شمال:

به افتخار مهمانان در ساعت 7.5 در «باغ شمال» که 6 صد سال قبل از طرف امیر تیمور در سمت شمال شهر سمرقند به اسلوبی بدیع ایجاد شده بود و شهرت فراوان داشت دعوت مجلی ترتیب داده شده بود. باغ شمال به شیوه دلنشینی ترمیم گردیده و تا حد امکان به شکل سابق آن برگردانده شده و چیزهای نوی بدان افزوده شده بود.

کلاویخو سفیر کاستیل که چند ماه در سرای تیمور اقامت داشت، پذیرش سفرا و نمایندگان سیاسی کشورهای مختلف را در دربار تیمور به تفصیل بیان داشته است. او که در 8 سپتمبر سال 1404 در باغ دلکشا از طرف تیمور قبول شده بود، چنین می نویسد: «در کنار دروازه خانه مجلی پاسبان قرار داشت. آب فواره ها که در نزدیک قصر جاری بود تا ارتفاعات زیاد صعود میکرد و در حوض فواره ها سیبهای سرخ رنگ در حرکت بودند».

باغ شمال که دورتر از شهر در جنوب قرار داشت، برای پذیرایی سفرای خارجی و انجام ملاقات با مهمانان شاه اختصاص یافته بود و نیز مراسم شکوهمند تویها و مراسم اعیاد در آن برگزار میشد.

قسمت اول و وسیع باغ با برکه های آب شفاف، فواره های قشنگ، فرشهای سبزه، گلهای گوناگون و چراغهای رنگارنگ آراسته بود، انعکاس منظره های دیدنی اطراف بر روی آب برکه ها در صدای آرام موزیک به انسان لذت و آرامش می بخشید.

برای سرگرمی مهمانان برنامه های هنری موزیکال دلچسپی به نمایش گذاشته شده بود. در یک صحنه دراماتیک مختصر صاحبقران تیمور یکجا با ارکان دولت و همسرش سرای ملک خانم (مشهور به بی بی خاتم) در قرارگاه سلطنتی حضور بهم میرسند و سفرای برخی از کشورهای شرقی و غربی را به حضور می پذیرد و پیام همزیستی توأم با انکشاف مناسبات اقتصادی خود را به رهبران آن کشورها ابلاغ میکند.

گروههای مختلفی از هنرمندان ورزیده و نوازندگان شایسته کنسرتهای جالبی اجرا کردند که مورد توجه و علاقمندی حاضران قرار گرفت و برخی یکجا با هنرمندان به رقص و پایکوبی پرداختند.

پس از ختم محفل برای تماشای برنامه جالب نمایش موزیکال توسط نور به میدان ریگستان آمدم. برنامه که توسط وسایل تخنیکی جدید به یاری نورافکن های قوی و صداها مهیب سراسر میدان و دیوارهای مدرسه هارا فرا میگرفت، به اسلوب 3D، تاریخ گذشته اوزبیکستان را در شرایط آرام و صلح آمیز زندگی مردم و تردد کاروانهای بازرگانان در راه تاریخی ایریشم و نیز برخی حوادث جنگ هارا باشیبه اسپان و چکاچک شمشیرها طور زنده تمثیل میکرد. صحنه ها بعضا وحشت آور و بعضا آرامش دهنده بود و مورد علاقمندی خاص مهمانان قرار گرفت.

پس از ختم برنامه ها قطعنامه کانگرس تحت عنوان «در باره ضرورت تشکیل جمعیت آموزش، نگهداری و تعمیم میراث فرهنگی اوزبیکستان» با حضور و اشتراک نمایندگان با صلاحیت یونسکو قرانت و مورد تأیید قرار گرفت. دانشمندان سرشناس، باستان شناسان، شرق شناسان، مورخان، صنعت شناسانی که از کشورهای مختلف به پژوهش در اطراف هنرهای شرق اشتغال دارند، میتوانند عضو این جمعیت گردند. جمعیت میتواند در رابطه به تدقیق و بررسی نمونه های میراث مدنی اوزبیکستان در موزیمها و مجموعه های هنری جهان تدابیر، نمایشگاه ها، پژوهش ها و فارومهای فرهنگی به راه بیندازد.

به طراح و رهبر پروژه «میراث فرهنگی اوزبیکستان در مجموعه های هنری جهان» فردوس عبدالخالقوف وظیفه سپرده شد تا مواد و پیشنهادات اشتراک کنندگان کانگرس علمی بین المللی را جمع و تدوین نموده، در آینده پیشنهادات و رهنمودهایی را که در چوکات این پروژه ارائه گردیده مورد تطبیق قرار بدهد.

بعد از ختم مراسم شکوهمند کانگرس علمی بین المللی از اشتراک کنندگان عکسهای یادگاری گرفته شد و مهمانان در ساعت 11.30 شب با پرواز چارتر توسط طیاره ایرباس از سمرقند به طرف تاشکینت حرکت کردند.

عکسهای مربوط به قسمت سوم گزارش

عکسهای مربوط به سمرقند

در میدان بزرگ «ریگستان»

استقبال از مهمانان در میدان هوایی سمرقند.

در میدان سمرقند.

مدرسه بزرگ میرزا اولوغ بیک در ریگستان که در قرن 14 حیثیت اکادمی علوم را داشت

تشکیل بازار تاریخی در داخل مدرسه

مدرسه زیبای طلاکاری از بیرون

جریان کنفرانس در سگشن اول

خانم فدريكو تيمورشناس فرانسوي.

با رئیس دانشگاه اسلامی تاشکینت پروفیسور روشن عبدالله یف و دانشمندان دیگر.

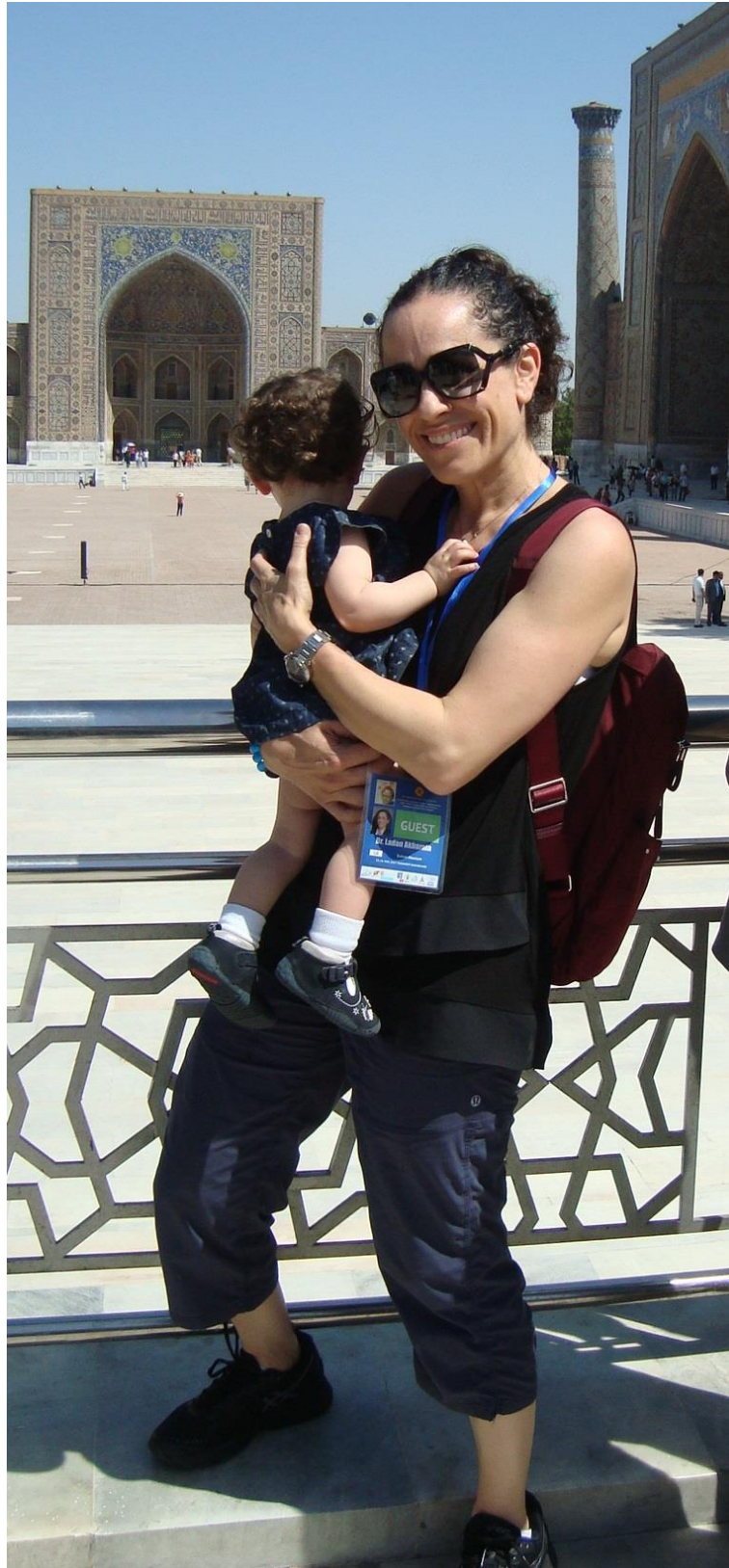
تمثیل حضور میرزا اولوغ بیک با شاگردان و همکاران علمیش در مدرسه.

افتتاح کنفرانس علمی سکشن اول توسط رهبر پروژه فردوس عبد الخالقوف.

دانشمند بابرشناس جاپانی دوکتور تسوگی گینیچی در میدان.

این خانم دانشمند انگلیسی برای اشتراک در کانگرس علمی کودک شیرخوار خود را باخود آورده بود.

عکسهای مربوط به کارگاه کاغذ سازی سمرقند.

استقبال از مهمانان

گروه دختران دوتار نواز

نمونه لباسهایی که از کاغذ سمرقند ساخته میشود.

تهیه مواد خام کاغذ از پوست شاخه های درخت توت.

از دستگاه های تهیه کاغذ

انواع کاغذهای سمرقند.

صحنه هایی از دعوت مجلل در باغ شمال

به افتخار دانشمندان مهمان

ختم گزارش.